

Interview

MELLEM MARKEDS

MARX OG ØKONOMI

Der var engang, hvor det var naturligt at så tvivl om kapitalismen og spørge, om der mon ikke fandtes alternativer. Det er det ikke længere, hverken på arbejdspladserne eller på universiteterne.

Men filosofen Anders Fogh Jensen insisterer på at tale kapitalismen imod, og det gør han på velbesøgte kurser.

Giver det nogen mening at kritisere kapitalismen længere? Man kan jo bare kigge på Nordkorea, hvor *Stalins* idéer og planøkonomien har gjort landet til et af verdens fattigste, og se, at der ingen reelle alternativer findes.

Ja, det giver god mening, mener den 30-årige filosof *Anders Fogh Jensen*. Han insisterer på at kritisere kapitalismen, selvom han ikke definerer sig selv som marxist eller vil give endelige svar på, hvad vi skal sætte i stedet.

- Bare fordi der ikke er nogen medicin, kan det da godt være, lægen har ret i sin diagnose. Det kunne også være, at vores måde at tænke på er så påvirket af kapitalismen, at vores forestillingssevner kører i samme bane. Man må prøve at sammenligne med det mulige i stedet for med andre dele af virkeligheden, siger *Anders Fogh Jensen*, der er uddannet filosof fra Sorbonne Universitetet i Paris. I dag arbejder han som underviser på Københavns Universitet og Handelshøjskolen i København og er en ivrig debatter.

- Når folk siger: "I de lande, vi plejer at sammenligne os med, går det sådan og sådan", så tænker jeg altid: Hvorfor fanden skal vi sammenligne os med dem? Hvorfor ikke bare sammenligne med, hvad vi forventer af os selv? Jeg tror på, at en anden verden er mulig, siger *Anders Fogh Jensen*.

Kapitalismens arv

Du kalder dig selv en venstreorienteret kapitalist. Hvad er det?

- Med det mener jeg kapitalist, ligesom man mener kristen, når man er vokset op i et kristent samfund. Det vil sige, at man kan ikke undslippe at tænke og forstå sig selv som værende kunde eller køber og sælger på et marked. Det er en arv, vi har fået ind med modermælken. Og arven er meget mere end bare, at vi har et samfund, hvor man handler med penge om penge. Det er en forståelsesmåde, en måde at løse problemer på og at opstille

problemer på, som vi alle fungerer efter. For eksempel, hvis vi frygter et eller andet. I andre samfund kunne man forestille sig andre måder at løse det på, men en typisk kapitalistisk tænkemåde ville være: "Hvordan kan jeg købe mig til sikkerhed?"

Så man kan ikke undsige sig denne her arv?

- Den kapitalistiske arv er i hvert fald ens første skridt. Det kan godt være, man selv kan tage andet skridt. Men som udgangspunkt tror jeg, mennesket er den kunde, det er blevet gjort til. Selvfølgelig er man også mor, far, fætter og ven og alt muligt andet, men jeg tror, pengerektionerne rager helt ind i familien. For eksempel påvirker det forholdet i familien, hvem der tjener flest penge, altså hvem der er forsørgeren.

SiD-investering koster job

Du mener, at kapitalismen har ændret sig de sidste 30 år. Hvordan det?

- Den har blandt andet ændret sig på den måde, at kapitalen er blevet mindre lokalbunden og meget mere mobil - eller global, om man vil. Så tror jeg også, der er en forskel i, at det i dag er meget sværere at udpege det onde. I gammel kritik af kapitalismen havde man udpeget en anden, som var den onde. Men hvem er det i dag?

- For at tage et eksempel: Det kan jo være, at de, der er skyld i, at arbejdspladser flytter rundt, er SiD-medlemmernes pensionskasse. De investerer selvfølgelig pengene for medlemmernes skyld, men det kan have nogle konsekvenser, som er u hensigtsmæssige. At der er kommet sådan nogle store kollektive investorer gør det svært at pege på, hvem der er kapitalen i dag, siger *Anders Fogh Jensen*.

Hvorfor får direktøren mere?

Anders Fogh Jensen peger også på, at tingene går hurtigere i dag, og det betyder, at både forbrugere og virksomheder hurtigere skal omstille sig. Det slår igennem på ansættelsesforholdene, der bliver mere kortsigtede.

- Derfor er sikkerhed på arbejdspladsen ikke

så meget at være sikker på, at man har et job, men at være sikker på at være så opkvalificeret, at man kan finde et andet job, mener *Anders Fogh Jensen*, der tror, mennesket i stedet efterspørger ro.

Men det er vel mennesket, der har skabt kapitalismen. Så hvorfor skulle mennesket ikke ville den - ellers ville det vel have skabt noget andet?

- Det kan jeg ikke helt se hvorfor. Mennesket har organiseret sig på en måde, som er god i nogle henseender. Kapitalismen skaber en masse produkter, skaber udvikling og en dynamik. Men det kunne jo godt være, at mennesket havde organiseret sig på denne her måde, fordi vi ikke har tillid nok til hinanden. Det er måske derfor, vi har bygget et system op, der siger: Du får en belønning, hvis du udfører det og det arbejde - i stedet for at sige, at vi laver det her produkt, og så deles vi om fortjenesten. For eksempel har jeg svært ved at se, hvorfor direktøren skal have mere i løn end en i produktionen.

Men han har jo mere ansvar, og derfor får han mere i løn?

- Ja, men mange mennesker vil gerne have ansvar. Jeg vil gerne have mere ansvar, det synes jeg er en løn i sig selv. Og så er der måske andre mennesker, der ikke vil have ansvar. Det er bare en dårlig måde at legitimere lønforskellene på.

Udfordring for fagbevægelsen

Anders Fogh Jensen underer sig over, at viljen hos de ufaglærte til at ændre systemet ikke er større.

- Jeg tror, de ufaglærte har fået mindre magt, men det er fordi, de har afgivet den. De er kommet op på så høj en levestandard, at det på en måde har lammet viljen til at bruge den magt, man har til for eksempel strejker og besættelser.

Er solidariteten og fællesskabsfølelsen, som blandt andet fagbevægelsen bygger på, helt væk?

- Vi kan ikke skabe den, som den var en-

Slipsedrenge og socialisme

På Handelshøjskolen i København uddannes fremtidens ledere for de danske virksomheder. Her er købmandsregnskabet i fokus, og *Karl Marx* er ikke just det, der præger pensummet. Eller hvad?

På Erhvervsøkonomi/Filosofi, HA (fil.), kaldet FLØK, lærer de studerende både godt gammeldags købmandskab, men læser

også Marx og forholder sig kritisk til kapitalismen.

Studievejleder på FLØK *Nicolai Brenneche*:

- Der er et lige så stort behov for folk, der kan stille spørgsmål, som folk, der kan levere svar i det moderne erhvervsliv, siger studievejlederen og fortæller, at af de 25, der indtil videre er blevet kandidater fra FLØK, har hovedparten fået job.

Anders Fogh Jensen 30 år. Er opvokset i Kolding som søn af en kreaturopkøber. Har studeret filosofi ved både Odense og Københavns Universitet, men færdiggjorde sin uddannelse ved Sorbonne i Paris i 1997, hvor han fik titlen: Diplômé Études Approfondies i filosofi. Han er ph.d.-stipendiat ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Afdeling for Litteraturvidenskab, Københavns Universitet samt ekstern lektor ved Institut for Ledelse, Politik og Filosofi på Handelshøjskolen i København. Desuden er Anders Fogh Jensen en aktiv debattør og foredragsholder. Se mere på hans hjemmeside www.filosoffen.net

gang. Den må skabes på nye måder. Her vil jeg hellere snakke om muligheder end om den virkelighed, der var engang.

Hvor vigtigt er det så for fagbevægelsen at holde på principperne?

- Jamen, nu siger du fagbevægelsen. Det kan også være, at det skal være andre bevægelser i fremtiden, der går mere på tværs. Det kunne være, der skulle være en freelancebevægelse for alle med jobtyper, hvor ansættelserne er under et år. Det kan også være, der skal være andre bevægelser.

- Jeg sidder ikke med de gyldne løsninger, men man skal måske tænke de her bånd på nogle andre måder end i industrisamfundet.

Jeg kan godt følge dem, der synes, at fagbevægelsen virker gammeldags. Men den kommer også til at virke mere gammeldags af, at kapitalismen bliver mere og mere selvfølgelig.

Egne og skabte behov

Anders Fogh Jensen mener, at et stort problem er, at undertrykkelsen kommer indefra.

- Man begærer et system, hvor man bliver undertrykt, fordi man ikke kan forestille sig andet. Det er et gammelt filosofisk dilemma. "Skal man befri slaven, hvis han ikke selv ønsker det?"

Men nu bliver du jo en smagsdommer?

- Ja, men det er også kapitalismens måde at foregribe en kritik af kapitalismen på. Ved at sige på forhånd, at det går ud over friheden, hvis vi lytter til dem, vi har uddannet. Men det er jo tåbeligt. Hvorfor skal vi så uddanne folk, hvis de ikke må vide bedre?

- Jeg får også at vide, at jeg er marxist, fordi jeg kritiserer kapitalismen. Ligesom *George Bush* sagde efter 11. september: "Enten er du med os, eller også er du imod os". Sådan reagerer kapitalismen også på kritik.

Anders Fogh Jensen vil gerne prøve at lære folk ikke at gå ind på de her enten/eller-alternativer.

Han mener ikke, at de eneste alternativer til kapitalismen nødvendigvis er islam eller kommunisme. Han peger på, at det måske kan være nye former for kapitalisme, hvor forbruget er mindre i centrum, og hvor friheden er en anden en, købefrihed.

- Det, som jeg synes er ufrit, er, at man bliver så bombarderet med tegn, logoer og reklamer, så man til sidst får svært ved at skelne, hvad der er mine egne behov og hvilke behov, jeg har fået kunstigt påført.

En anden verden er mulig

Men hvad skal vi gøre for at ændre det? Jeg ved, du tager afstand fra vold som en måde at gøre det på.

- Det, man skal opbygge, er kraft til at sige nej og få folk til at stå selv og tænke selv. Vold er egentlig bare afmægtighed, som kan være den hurtige vej til magten. Men det vigtige er, at når vi kommer ud på den anden side, er der kraft til at skabe et menneskeligt samfund. Det tvivler jeg på, der vil blive med vold.

- Jeg tror mere på den langsomme metode med at argumentere og overbevise folk om, at en anden verden er mulig. Og ordene er nu en gang de redskaber, jeg har. Derfor kan jeg ikke gøre mere end at agere vækkeur. Det kan godt være, at det ikke lige er de næste fem år, at tingene bliver bedre. Men man har pligt til at sige sin mening.

Anders Fogh Jensen underviser på FLØK og håber, at uddannelsen er med til at skabe kommende ledere, der kan tænke mere komplekst:

- På den ene side tror jeg på, at det kan have en effekt i dansen af kommende købmænd. At de kan blive vaccineret og lære at tænke kritisk. Det tænker jeg i de positive stunder.

- I de negative stunder tænker jeg: Nu er kapitalismen også ved at tage filosofien i sin tjeneste.

Nu skal filosofiens ord også bruges i kapitalismens navn.

FLØK startede i 1996 og er en af mange kombinationsuddannelser på Handelshøjskolen i København, der også snart tilbyder psykologi blandet med erhvervsøkonomi.